

LITERÁRNE DIELO HUGOLÍNA GAVLOVIČA (1712 – 1787) V SÚRADNICIACH DOBOVEJ DUCHOVNEJ KULTÚRY A VZDELANOSTI. Bratislava : Serafin, 2004, 143 s.

Bola to práve osobnosť barokového literáta Hugolína Gavloviča, ktorá inšpirovala v jubilejnom roku 1987 bývalý Literárnovedný ústav SAV a Maticu slovenskú na zorganizovanie vedeckej konferencie; tá bola prvým vedeckým podujatím, čo sa monograficky venovalo autorovi spred tzv. obdobia národného obrodenia. Konferencia sa konala v Považskej Bystrici 3. – 4. júna 1987 a mala aj spoločenský rozmer – súčasťou bola dramatizácia časti Gavlovičových textov, ba dokonca sa na jej realizácii podieľala aj vtedajšia miestna politická reprezentácia (Okresný národný výbor v Považskej Bystrici). Ústav sa vtedy dopustil malého politického faux pas, jedným z prednášajúcich (bez požadovaného súhlasu vedenia SAV a okresných funkcionárov) bol aj americký slovákista, neskorší editor amerického vydania Gavlovičovej Valaskej školy prof. G. J. Sabo i vtedajší pracovník Pedagogickej knižnice v Bratislave Milan Hamada. Napriek týmto problémom vyšiel v r. 1989 ako pomerne reprezentatívne vydanie zborník materiálov z konferencie s jasným dôkazom, že H. Gavlovič je osobnosťou európskeho formátu a jeho literárne dielo i kultúrnohistorické súvislosti budú predmetom výskumného záujmu i naďalej.

Zborník Literárne dielo Hugolína Gavloviča v súradniciach dobovej duchovnej kultúry a vzdelanosti, ktorý vydalo františkánske vydavateľstvo Serafin, je súborom príspevkov, ktoré odznali 11. novembra 2002 na vedeckom seminári organizovanom Oddelením dejín staršej literatúry ÚSIL SAV a Slovenskou literárnovednou spoločnosťou pri SAV. Hoci je jeho grafická i knižná výbava na rozdiel od staršieho „socialistického“ zborníka skutočne františkánsky skromná, jeho obsah svedčí o sústredenom vedeckom záujme literárnovednej obce o túto osobnosť i o celé obdobie neskorého baroka. Seminár mal príležitostnú motiváciu – išlo o pripomenutie si 290. výročia Gavlovičovho

narodenia, ale svojím vedeckým charakterom i následnou bohatou diskusiou prekročil podobné príležitostné podujatia. Organizátori seminára si boli vedomí, že Gavlovičova osobnosť nepatrí medzi neznáme postavy staršej literatúry, jeho dielo reflektuje každá literárnohistorická syntéza i učebnice literatúry. K dispozícii je – z hľadiska našej textologickej praxe – aj jedinečné vedecké vydanie Valaskej školy – mravív stodoly (1990). I preto sa pozornosť jednotlivých prednášateľov i diskutujúcich obrátila na možnosti novej interpretácie a upozornila na menej prebádané Gavlovičove texty. Seminár pootvoril dvere do tvorivých dielní viacerých odborníkov a naznačil potrebu a zmyslupnosť naznačených ciest prepojenosti kultúrnohistorického, duchovnohistorického a literárnohistorického výskumu.

Už prvý príspevok Daniela Škovieru s príznačným latinským názvom *Eloquens et docta pietas* zaujímavým spôsobom poukazuje na zložitost' a premenlivosť vzťahov medzi „svetskou učenosťou a kresťanskou blahozvesťou“. Škoviera upozorňuje na humanistické „očarenie“ grécko-rímskymi vzormi, ktoré vstúpilo aj do básnických foriem religióznej poézie a je inšpiráciou pri výskume dejín našej neskorobarokovej poézie.

Príspevok A. Dekanovej: *Gavlovičove tvorivé postupy pri tlmočení latinských predlôh v učebnici Pešto naučení o dobrých mravoch* a príspevok E. Brtáňovej: *Gavlovičov spis Qualis vita, mors ita* majú určitého spoločného menovateľa. Obidva sa venujú Gavlovičovej tvorbe cielene určenej mládeži. Kým prvý príspevok hovorí o prekladateľskej praxi Gavloviča, ktorý pretlmočnil do 14-slabičných dvojverší Catoňove mravné naučenia, Stobaiove výroky a dielo Andrea Alciata, druhý príspevok E. Brtáňovej sa venuje 46-stranovému Gavlovičovmu spisu *Qualis vita, mors est ita* (Aký život, taká smrť). A. Dekanová dôsledným rozborom latinského textu a jeho slovenského prekladu dokázala, že v prípade Gavloviča ide predovšetkým o tvorivé pretlmočenie originálov, pričom Gavlovič cielene vychádza aj z potrieb adresáta – školskej mládeže, a preto

ozvlášťňuje texty „príťažlivou lexikou zvýraznenou rýtmickými a rýmovanými veršami“. Iný charakter má príspevok E. Brtáňovej o temer neznámom Gavlovičovom rukopise *Qualis vita, mors et ita*, čo patrí k najstarším Gavlovičovým textom (1749). Ide v podstate o školské cvičenia, ktoré sa majú použiť na precvičovanie latinčiny v nižších typoch škôl. Typická baroková téma o príprave na smrť, spojená s formou školskej cvičebnice, podľa Brtáňovej neoslabila autorskú invenciu, a tá sa prejavila najmä v pasážach, „kde preráža jeho živý jazyk, čo súviselo s Gavlovičovým zmyslom pre nadsadený výraz a humor“.

Na otázku, či bol Gavlovič didaktik alebo skôr kontemplatívny básnik, sa usiluje odpovedať Timotea Vráblová v príspevku *Hugolín Gavlovič a téma Antikrista*. Ide o nedatovaný a nepodpísaný fragment, ktorý našla v osemdesiatych rokoch pracovníčka Matice slovenskej A. Šarlušková pri spracúvaní fondov Archívu literatúry a umenia Matice slovenskej. T. Vráblová otvára možnosti interpretácie tohto pozoruhodného textu, upozorňuje na skutočnosť, že pre Gavlovičovú básnickú tvorbu je „typická premyslená štruktúrovaná kompozícia a cyklické kontemplatívne rozvíjanie myšlienok“. Dôležité je jej upozornenie, že Gavlovičov spôsob zveršovania napr. aj biblických námetov nie je iba produktom dobového didaktizmu pomáhajúceho si „znižovaním“ sa do ľudovej štylistiky, ale ide o premyslenú autorskú štylizáciu s hlbokým duchovným a intelektuálnym podtextom.

Za kľúčový príspevok v zborníku možno pokladať štúdiu Gizely Gáfríkovej: *K otázke duchovnej dimenzie Gavlovičovej Valaskej školy*. Gáfríková ako znalkyňa Gavloviča a editorka vedeckého vydania *Valaskej školy – mrávuv stodoly* predstavila jedinečnú interpretáciu duchovného a intelektuálneho rozmeru tohto Gavlovičovho najznámejšieho diela. Gáfríková posunula „interpretačné jadro“ výskumu smerom k duchovnej dimenzii diela a upozornila na hĺbku Gavlovičovej exegetickéj erudície, na jeho zmysel pre proporcionalitu a harmóniu, ako i na potrebu preniknúť do symboliký vyjadrovania duchovných významov. Jej interpre-

tácie predovšetkým úvodných a záverečných častí *Valaskej školy* sú významným prínosom do výskumu poetiky a estetiky našej barokovej kultúry, naznačujú nové rozmery i smerovania v literárnohistorickom výskume.

Dôsledná práca s textom, interpretácia opretá o znalosť dobových poetík, kultúrnych a duchovných dejín, je badateľná aj na zaujímavých príspevkoch nastupujúcej literárnohistorickej generácie – Lenky Macákovej (*Gavlovičova skladba o posledných veciach človeka*) a Ľubice Zubovej (*Peter Benický a Hugolín Gavlovič*). Komplexnosť pohľadu na Gavloviča a jeho dobu dopĺňajú príspevky Jány Skladanej (*Frazeológia v Gavlovičovej stodole mravov*), Ladislava Kačica (*Melódie v Rešetkovom vydaní Valaskej školy*) a Márie Novackej (*Niekoľko čriepkov k neznámym miestam Gavlovičovej biografie*).

Zborník gavlovičovských príspevkov položil našej kultúrnej obci celý rad otázok, naznačil možnosti rôznych interpretačných ciest i výskumných priestorov. Zároveň ho zostavovateľia venovali dvom dodnes nedoceneným osobnostiam – Celestínovi Lepáčkovi a Vševladovi Gajdošovi, literárnym historikom, ktorým v pofebruárových situácií nebolo umožnené pokračovať v literárnohistorickom bádani. Úcta k ich inšpiratívne mu dielu i mravnému odkazu je nepochybne zaväzujúca.

Eva Tkáčiková

Caban, Peter: BANSKOBYSSTRICKÁ DIECÉZA A BOJ PROTI ALKOHOLIZMU V SPOLKOCH STRIEZLIVOSTI. Banská Bystrica – Baďín: Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2005. 142 s.

Caban, Peter: V SLUŽBE OLTÁRU I BOŽIEMU ĽUDU; ŽIVOT A DIELO KŇAZA ONDREJA CABANA (1813 – 1860). Banská Bystrica – Baďín: Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2005. 116 s.

Začiatkom roku 2005 vydavateľstvo Kňazského seminára vydalo monografiu s názvom